

RESSENYA A SIMBOR I ROIG, VICENT, *IRONIES DE LA MODERNITAT. LA IRONIA DEL MODERNISME AL NOUCENTISME*, BARCELONA, PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, 2016, 280 PP., ISBN: 978-84-9883-811-4.

REVIEW TO SIMBOR I ROIG, VICENT, *IRONIES DE LA MODERNITAT. LA IRONIA DEL MODERNISME AL NOUCENTISME*, BARCELONA, PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, 2016, 280 PP., ISBN: 978-84-9883-811-4.

MOISÉS LLOPIS I ALARCON
moilloia@alumni.uv.es

Pontificia Universidad Católica de Chile
Universidad de Chile

Quatre anys després de la publicació de l'anterior volum dedicat a l'anàlisi de la concepció i dels usos de la ironia metaficcional en la literatura catalana contemporània, *La literatura davant el mirall. Ironia i metaliteratura en l'època contemporània* (2011), el Grup de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat de València, publica ara *Ironies de la Modernitat. La ironia del Modernisme al Noucentisme* (2015), fruit de les investigacions més recents del col·lectiu dins del projecte d'investigació aprovat pel Ministerio de Economía y Competitividad *La ironía en la literatura catalana desde el «Modernisme» hasta 1939* (FFI2013-41147-P), amb una duració de tres anys (2014-2016).

Aquesta publicació, enriquida a més amb la incorporació de nous investigadors catalans i estrangers que s'afegeixen al projecte permet ampliar l'abast de l'estudi, alhora que també aporta noves visions sobre la lectura d'allò que és o pot ser interpretat com a ironia des de tradicions investigadores

diferents. De fet, el recull s'obre amb un pròleg de l'editor de la publicació, membre i investigador principal del projecte d'investigació, Vicent Simbor, el qual fa un repàs de les diferents contribucions del Grup des de la constitució del mateix, l'any 1999, amb la revisió i estudi dels conceptes de realisme compromès o realisme històric i, posteriorment, des del 2006, amb una atenció focalitzada en l'estudi de la ironia en les nostres lletres, primer des del plantejament de la ironia hipertextual, això és, entre textos: *El bricolatge literari. De la paròdia al pastitx en la literatura catalana contemporània* (2008); i més endavant, amb el susdit estudi de la ironia metaficcional, és a dir, aquella que revetlla l'artifici de la novel·la i posa de manifest el caràcter de ficció de la obra literària. El present volum, però, no té un enfocament concret en un tipus d'ironia específica sinó que, per contra, està format per onze articles d'investigació sobre els usos de la ironia en les veus literàries més destacades dels dos grans moviments que encetaren el procés de modernització de les nostres lletres en el segle xx, això és, el modernisme i el noucentisme.

L'aportació de Francesco Ardolino (Universitat de Barcelona), «Maragall i la *tongue-in-cheek*» se centra a explicar-nos detalladament la presència efectiva d'ironia en l'obra del poeta, i la importància que té aquesta en la mesura que aporta una nova lectura interpretativa complementària i ben esclaridora d'alguns temes poètics característics en Maragall, com són l'experiència amorosa, el sexe i la política. Per això, Ardolino descarta, per exemple, qualsevol tipus d'autoironia maragalliana i se centra a desgranar els casos en què allò que es diu —o que és expressat— s'emmarca dins d'un contrast, uns cops lúdic o sorneguer; d'altres, molt més complex i seriós. D'altra banda, Mònica Güell (Université Paris-Sorbonne), també ha centrat l'atenció en l'estudi de l'ús de la ironia per part de Joan Maragall; en aquest cas, però, l'article «Maragall ironista? Pinzellades iròniques a les proses» dona compte d'alguns textos de l'escriptor —cartes i articles de diari— en què és possible observar algunes de les tècniques més característiques i tradicionals de la ironia, a través de la qual la investigadora insisteix en la mirada distanciada i crítica, lligada ara a l'humor, de Maragall respecte d'algunes de les inquietuds més destacades de principis del segle passat.

Per una altra part, també hi ha dos investigadors que es dediquen a estudiar la figura de Josep Carner. D'una banda, Ferran Carbó (Universitat de València), dins «Reflexions sobre la ironia de Josep Carner en protagonistes femenines d'*Anques i ventalls*», ressegueix l'estil particular i minuciosos d'aquest recull poètic carnerià i analitza el plantejament sota el qual el poeta construeix la imatge de la dona com a símbol estètic de quotidianitat i que, a més, es veu afectat per una mirada irònica que, en aquest cas, es mou entre la idealització fruit de l'experiència amorosa i la recreació de costums fins a banalitzar-los i ridiculitzar-los. En aquest sentit, volem destacar les observacions de Carbó respecte a les relacions iròniques (textuals, i més concretament, verbals i situacionals) que Carner estableix entre la dona i el progrés, sovint a través de la imatge del tramvia, una mirada que comprovem molt clarament gràcies a l'anàlisi minuciosa del poema «La bella dama del tramvia». D'altra banda, des del coneixement íntim de la ironia romàntica de Schlegel o Novalis, no tan present ni influent en la resta d'aportacions, Eberhard Geisler (Johannes Gutenberg Universität, Mainz) escriu «Josep Carner o l'irònic dominat», una reflexió més àmplia d'allò que el poeta entén

com a ironia i, més encara, de les maneres que té de fidelitzar el concepte tal com l'entén Carner i que va «contra aquesta subjectivitat romàntica que abraça la infinitat» (p. 95). El plantejament del poeta, doncs, s'encamina per una altra banda, segons Geisler: «La ironia de Carner no és mai sarcàstica, inhumana o càustica, és fina i suau» (p. 81).

Brad Epps (University of Cambridge) s'acosta a la figura de Prudenci Bertrana des d'aquesta mirada irònica comuna del recull amb «Els jocs del “jo”: ironia, sinceritat i autoconsciència en les obres de Prudenci Bertrana». L'anàlisi està focalitzat precisament a estudiar, d'una banda, les tensions que s'estableixen entre allò que hom diu i el que realment vol dir, i d'una altra, els contrastos que es posen de manifest entre el text i el context, a partir no només d'alguns referents literaris previs sinó promoguda també per l'ús conscient —autoconscient, convindria dir— d'algunes representacions pictòriques presents a *Josafat* (1906), *Jo! Memòries d'un metge filòsof* (1925) i *L'hereu* (1931); i com aquestes ironies esdevenen també, alhora, insinuacions d'un joc que implica, en darrer terme, la realitat extraliterària.

Carme Gregori Soldevila (Universitat de València), dins «La ironia en la narrativa breu de Víctor Català: *Drames rurals*, *Ombrívols* i *Caires vius*», recupera la visió d'una ironia tràgica —és a dir, de caràcter no necessàriament relacionada amb allò còmic— com una lectura alternativa de la figura i l'obra de Víctor Català i, doncs, es planteja l'anàlisi dels diferents recursos irònics (textuals i hipertextuals) dins tres obres de l'autora, pertanyents a l'etapa modernista. Així, Gregori planteja la ironia de situació en la vessant d'ironia d'esdeveniment o del destí com una de les formes més òptimes a través de la qual Català projecta la seua concepció fatalista del món i, per tant, la que domina la narrativa de l'autora. D'altra banda, també són destacables el seguit de recursos a través dels quals el narrador adopta una posició distant respecte d'allò que conta o respecte del narrador i, doncs, ho posa de manifest; són les ironies del narrador. A més, l'article també posa l'atenció en el conjunt ben abundant i variat de formes d'ironia verbal, des de la reproducció literal de la parla característica dels personatges fins a les metàfores, les comparacions o la paradoxa. Finalment, Gregori dedica un apartat a l'anàlisi de la ironia hipertextual o paròdia, que en el cas de Català serveix per remarcar un desequilibri entre l'àmbit religiós i el profà, i també per a estrafer els tòpics de la literatura sentimental.

En el següent article, «Homes, dones i ironia en les *Sàtires* de Guerau de Liost», Jordi Malé (Universitat de Lleida) planteja primer l'actitud asserenada i crítica a través del qual l'escriptor es planteja l'expressió poètica de l'amor, una mirada que li permet, en efecte, distanciar-se'n cautelosament i definir-la de manera «contemplativa i reflexiva» (p. 150). Més encara, Malé també dedica un segon apartat de l'article a estudiar la concepció dels personatges masculins de l'esfera pública des d'un plantejament diferent de la ironia per part de Bofill i Mates que té a veure amb el sentit clàssic de la *eironeia* socràtica: posar en evidència un contrast entre aquell que sap i fa veure que no sap, i un altre que no sap però vol fer veure que sí. Finalment, Malé també ressalta el joc irònic de la dona, en aquest cas des d'un plànol més familiar i domèstic, però associat ara a les contradiccions i paradoxes desenvolupades —sobretot defectes— dins de les relacions conjugals entre homes i dones.

Per la seua banda, Patrizio Rigobon (Universit  Ca' Foscari Venezia) es planteja una reflexió sobre els usos ambigus que Eugeni d'Ors dóna a la ironia, relacionada amb l'experiència literària i l'apunt filosòfic. En efecte, en «Eugeni d'Ors i la ironia: una aproximació entre filosofia, literatura i vida», Rigobon fa una selecció d'aquelles proses que fan veure, d'una manera un distanciament amb el pensament irònic que tanmateix no té uns límits tan marcats i, doncs, demana d'un estudi més aprofundit que tinga en compte el desenvolupament històric i hom puga assolir d'aquesta manera una definició més exacta del que d'Ors entén per ironia, sobretot en la mesura que el mateix ironista es converteix també en destinatari (voluntari o no) de la ironia.

«Les ironies de situació en la construcció dram tica d' ngel Guimer : el cas de *Terra baixa*» és el títol de l'aportació de Ramon X. Rosselló (Universitat de València) a l'estudi de la ironia en l'àmbit teatral. Més concretament, Rosselló fa una anàlisi de les situacions en què Guimer  estableix, a través dels diàlegs dels personatges o també mitjançant el funcionament d'aparts i acotacions, una relació amb el receptor de l'obra, ja siga aquest lector o espectador. D'aquesta manera, s'avaluen les escenes en què el destinatari té un coneixement major o previ de l'acció de l'obra, així com del joc d'incògnites promogudes per l'autor que aniran afectant els diferents personatges de l'obra, però no el receptor, que actua en tot cas com un espectador model del desenvolupament progressiu de les accions. Més encara, l'anàlisi de Rosselló va més enllà i planteja l' s d'aquests recursos no com una mera comicitat sinó des d'una mirada crítica —tràgica, al capdavall— que és essencial per entendre el sentit complet i irònic de l'obra.

Tanquen el recull dos articles sobre una de les obres més representatives i la figura de Santiago Rusiñol. En el primer cas, Vicent Simbor (Universitat de València) realitza una anàlisi àmplia i detallada dels usos de «La ironia verbal en *L'auca del senyor Esteve*». Es tracta d'un article que ve a completar un estudi anterior, «Santiago Rusiñol ironista: *L'auca del senyor Esteve*», en què Simbor estudiava el concepte rusi oli  de la ironia i la pr ctica real en l'obra concreta, a excepció de la ironia verbal, la qual és tractada en aquesta oportunitat. L'aportació, ara, resulta ben interessant precisament per l'observació que la ironia, en Rusiñol, tot i que normalment va lligada «a l'alegria, l'humor i la bonhomia» (p. 221), Simbor distingeix també una ironia m s dura, de caràcter més violent. En qualsevol cas, es tracta d'una ironia emprada únicament pel narrador, a través del distanciament que ja coneixem. Aix , com hem dit, Simbor reconeix la inversió sem ntica; la frase contradictòria; les hipèrboles; les comparacions, metàfores i meton mies com a recursos de la ironia verbal. A més, però, dedica un apartat a estudiar la ironia com a menció,  s a dir, entesa com a enunciat pel que diu més que no pas pel que pot significar, un altre a estudiar els casos d'epítet i repetició, i finalment, les relacions entre la ironia i el discurs reportat, aix  és, aquell en què apareixen dues veus clarament diferenciables.

El segon article dedicat a Santiago Rusiñol, i darrer del llibre, de Mag  Sunyer (Universitat Rovira i Virgili) versa més concretament sobre «La ironia trista de Santiago Rusiñol», una reflexió al voltant de la consideració que l'escriptor té dels fonaments del concepte i que van canviant també el

tarannà de la seua obra. Sunyer comprova aquesta hipòtesi a partir de dues obres, *El poble gris* (1902) i *El català de la Manxa* (1914) i, encara que en totes dues obres, és possible veure-hi un component paròdic clar d'alguns referents ideològics i socials, amb abundants recursos verbals relacionats amb l'humor i la ironia, és cert que aquest joc lúdic s'acaba convertint, al capdavall, gairebé en una sàtira, en el sentit que «la ironia, més astuta que l'escriptor, anés abocant fel en l'estil d'un artista que no trobava altra compensació que extremar la nota còmica, cada vegada amb menys prevencions» (p. 275).

Al capdavall, es tracta d'un recull essencial per al lector especialitzat, per la diversitat d'enfocaments teòrics i metodològics que conté, precisament perquè és aquesta també un dels principals trets definidors d'un concepte tan lliscadís com el de la ironia. I també resulta una eina imprescindible per a l'investigador interessat a encetar o continuar qualsevol reflexió sobre aquest concepte aplicat a la poètica d'un autor. A més, aquests estudis, complementen la tasca investigadora del grup en les publicacions anteriors i presenten de manera molt reeixida la validesa i la importància de la lectura irònica en l'obra dels escriptors més notables d'aquests dos moviments literaris de principis del segle passat. Unes aportacions que, a més, es complementaran amb la celebració del *Congrés Internacional «La ironia en les literatures occidentals des de l'inici del segle XX fins a 1939»* (València, 1-3 de març de 2016). Ens cal, doncs, agrair i felicitar el GLCC-UV per l'empresa de potenciar i publicar aquesta mena de recerces.